

Toespraak Steunpunt Bewindvoering

Geachte Dames en Heren,

De Hoge Raad voor de Justitie vierde vorig jaar zijn 25 jarig bestaan.

Ondanks deze volwassen leeftijd blijft de Hoge Raad nog steeds onbekend bij het grote publiek.

Vanuit mijn functie wil ik hier dan ook kort even bij stilstaan aangezien onder U ongetwijfeld mensen aanwezig zijn die niet vertrouwd zijn met de Hoge Raad.

De Hoge Raad vind zijn oorsprong in de affaire Dutroux. Deze zaak veroorzaakte een ernstige vertrouwensbreuk tussen de burger enerzijds en de politie en magistratuur anderzijds.

De grondwetgever heeft om die reden in 2000 de Hoge Raad opgericht. Het betreft een grondwettelijke orgaan dat onafhankelijk is ten aanzien van de drie andere machten in dit land met die beperking dat de Hoge Raad op zijn beurt de onafhankelijkheid ten aanzien van de rechterlijke macht moet respecteren.

De Belgische Hoge Raad is in Europese context uniek aangezien hij is samengesteld, voor de helft uit magistraten en voor de helft uit niet-magistraten en in deze laatste groep wordt ook het middenveld vertegenwoordigd.

De Hoge Raad voor de Justitie heeft in essentie als opdracht justitie beter te maken voor de burger en om dat doel te verwezenlijken heeft hij twee essentiële taken:

- enerzijds in eerste lijn instaan voor de organisatie van de examens die toegang verschaffen tot het ambt van magistraat en in tweede lijn voor de voordrachten van de vacant verklaarde plaatsen van magistraat,
- anderzijds een externe controle uitoefenen op de werking van de rechterlijke orde in zijn geheel door middel van adviezen, klachtenbehandeling, audits en bijzondere onderzoeken.

Dit brengt mij bij het onderwerp van vandaag.

Volgens de meest recente cijfers ligt de levensverwachting in ons land op 82,4 jaar. Verder laten die Belgische cijfers zien dat de gezonde levensverwachting ongeveer 63,7 jaar is. Voor mij is dan ook het vet van de soep. Dit toont aan dat wij leven in een zeer welvarend land met een uitstekende gezondheidszorg.

De keerzijde is evenwel dat het aantal ouderen met fysieke en of mentale beperkingen ieder jaar toeneemt.

Dit is meteen ook de reden dat de Hoge Raad voor de Justitie (HRJ) steeds een bijzondere aandacht heeft gehad voor een goede en minstens correcte toepassing van de wetgeving op het bewind over beschermde personen.

De Hoge Raad heeft hierover reeds vijf adviezen uitgebracht in de periode 2010 – 2023 en in januari 2017 werd het ‘meldpunt bewindvoering’ voorgesteld in de lokalen van de HRJ.

Daarnaast zag de HRJ een toename van het aantal klachten die hij ontving over bewind over de jaren heen. Ik kom hier straks op terug.

In 2019 voerde de HRJ een audit uit over het toezicht op de bewindvoeringen door de vrederechters. Een opvolging van deze audit volgde in 2022.

De aanbevelingen van een advies in 2014 werden als normenkader gehanteerd tijdens die voornoemde audit van 2019 en samengebond in vier categorieën, nl.

- de selectie en aanwijzing van bewindvoerders
- de administratieve opvolging
- de financiële controle en de risico's op fraude, en
- belangenvermenging en misbruiken.

Als Voorzitter van de Advies en – Onderzoekscommissie van de Hoge Raad voor de Justitie stel ik met genoegen vast dat het initiatief van het Steunpunt Bewindvoering zijn oorsprong onder meer vindt in de voormelde audit en opvolging ervan. In het jaarverslag van het Steunpunt Bewindvoering van 2024 wordt zelfs de methodiek die de Hoge Raad hanteert ten dele overgenomen.

Binnen de mij toegemeten tijd wil ik focussen op twee aspecten. Mijn bedenkingen vinden steun in mijn ervaring als gewezen advocaat/ bewindvoerder, als magistraat / familierechter en thans ook als Voorzitter van die Advies- en Onderzoekscommissie binnen de Hoge Raad.

Een eerste aspect betreft de aandacht voor de persoon zelf. In het jaarverslag van 2024 van het Steunpunt Bewindvoering lees ik in het voorwoord en ik citeer: *Iedereen weet dat een bewindvoering een grote impact heeft op het leven van de meest kwetsbaren in onze samenleving. Het is een delicate evenwichtsoefening waarin het juridische het menselijke tegemoetkomt, liefst zonder al te veel technische obstakels.*"

Deze terechte aandacht is voor alle duidelijkheid niet alleen van belang voor diegenen die zowel wat hun persoon als goederen betreft onder bewind zijn geplaatst maar ook op diegenen die alleen met betrekking tot hun goederen onder bewind worden geplaatst.

Op vlak van de professionalisering werd ongetwijfeld grote vooruitgang geboekt. Dat leert ons de opvolging van de audit in 2022. Daarin is te lezen dat de korpschefs heel wat initiatieven hebben genomen. Deze professionalisering situeert zich vooral op het vlak van het beheer van de goederen.

Vraag is of de bewindvoerder de focus wel in afdoende mate legt op de persoon zelf.

In de audit van 2019 werd hierover het volgende gezegd: *"Het risico bestaat dat de focus bij de controle van de bewindvoeringen te veel wordt gelegd op het afhandelen van de zuiver administratieve taken, waardoor de aandacht voor de mens achter de beschermde persoon te veel naar de achtergrond verdwijnt. Dit risico verhoogt nog wanneer er een groot aantal dossiers moet worden verwerkt. Er wordt dan wel gekeken of documenten op tijd zijn, er wordt gekeken of de cijfers kloppen, maar er wordt weinig aandacht besteedt aan persoonsgerichte bewindvoering en of de levenskwaliteit van de beschermde persoon voldoende hoog is".*

Volgens de opvolging van de audit van 2022 werd de aanbeveling *"Bewaak dat de vredegerichten voldoende tijd, middelen en ondersteuning hebben om een bewindvoeringsdossier op een kwaliteitsvolle manier te controleren met aandacht voor de beschermde persoon"* door minder dan 50% van de entiteiten opgevolgd.

Ik breng dit vandaag onder uw aandacht omdat mijn analyse van de klachten in de Hoge Raad tijdens het voorbije jaar leert dat er niet meteen, op een paar uitzonderingen na, disfuncties

worden vastgesteld inzake de aanpak van de bewindvoerder op vlak van beheer, maar de klachten eerder het gevolg zijn van een gebrek aan communicatie of een weinig empathische communicatie tussen die bewindvoerder en de beschermde persoon.

De vraag rijst dan ook of bij de selectie van de bewindvoerders op vandaag wel voldoende aandacht wordt besteed aan de noodzakelijke communicatieve en empathische vaardigheden waarover een goede bewindvoerder moet beschikken. Of mag ik het nog wat provocatiever zeggen: moet de nadruk niet eerder liggen op die menselijke en communicatieve vaardigheden dan op de juridische vaardigheden die bij een jurist per definitie zouden moeten aanwezig zijn. Moet een goede bewindvoerder niet vooral getuigen van levenswijsheid, van inzicht in de persoonlijkheid van de beschermde persoon, en meer bepaald in de visie van die beschermde persoon over wat hij of zij wil in deze laatste levensfase. En moet – bij uitbreiding – ook de vrederechter hier niet meer oog voor hebben.

Ik herinner mij als gewezen bewindvoerder een dossier van een oude dame van eind de 80 met wie ik een lang gesprek had en die een zeer duidelijke visie had: ik blijf wonen in mijn appartement en ik zal hier sterven. Het heeft mij heel wat energie en standvastigheid gekost om op te boksen tegen de familie die het duidelijk anders zag. Het vraagt veel menselijk inzicht, communicatieve skills en vooral engagement om hier steeds de juiste beslissingen te nemen.

Ook in het ontwerp van KB. dat de deontologische code vastlegt voor de professionele bewindvoerders wordt een apart artikel gewijd aan de eerbiediging en de bevordering van de autonomie. Daarin wordt onder meer gezegd dat de bewindvoerder rekening houdt met de levenskeuzes en de voorkeuren van de beschermde persoon. Er wordt zelfs verduidelijkt dat wanneer hij de mening van de beschermde persoon vraagt of naar zijn voorkeuren peilt, de bewindvoerder blijk geeft van empathie, luisterbereidheid, psychologisch onderscheidingsvermogen, professionaliteit, tact en menselijkheid.

Deze overwegingen zouden de Hoge Raad ertoe moeten aanzetten in een volgende fase de focus meer te richten op de persoon.

Een tweede aspect betreft de figuur van de familiale bewindvoerder. Dit is altijd al een moeilijke discussie geweest. Er wordt nog steeds snel, af en toe te snel kritiek geuit als de vrederechter een professioneel bewindvoerder verkiest boven een familiale. De terreinervaring als advocaat en magistraat heeft mij geleerd dat die keuze niet altijd evident is. Tijdens het debat in raadkamer komen vaak spanningen aan het licht. Dit kunnen spanningen zijn tussen de familieleden onderling waardoor de vraag rijst of het in die feitelijke

context wel zo verstandig is een familiaal bewindvoerder aan het werk te stellen, soms moet een kandidaat familiaal bewindvoerder zelfs tegen zichzelf worden beschermd. Er kunnen ook spanningen zijn ten aanzien van diegene die zichzelf of door anderen naar voren wordt geschoven als kandidaat.

Tot slot gebeurt het evenzeer dat er twijfels rijzen of de kandidaat familiaal bewindvoerder wel de vereiste capaciteiten heeft om het beheer juridisch- technisch en boekhoudkundig aan te kunnen.

In de audit van 2019 luidde één van de aanbevelingen onder 6 *“Zet in op het verder informeren en ondersteunen van familiale bewindvoerders met onder kleine a Probeer de wil van de wetgever over het aanstellen van familiale bewindvoerders maximaal te respecteren en werk eventuele structurele obstakels weg”*.

Het Steunpunt Bewindvoering is ondertussen zo goed als actief in gans Vlaanderen. Het is erin geslaagd om met weinig middelen uit te groeien tot een belangrijk instrument ter ondersteuning van die familiale bewindvoerders.

Het jaarverslag van 2024 bevat een rijkdom aan bedenkingen die van belang zullen zijn ter verbetering van de werking van de bewindvoering.

Het is mijn overtuiging dat de verdere uitbouw ertoe zal leiden dat de doelstelling van de wetgever maximaal zal worden gerealiseerd aangezien vrederechters hierdoor veel minder terughoudend zullen moeten zijn bij de beoordeling van de capaciteiten van de kandidaat familiaal bewindvoerder.

In de rubriek “Een blik op de toekomst” van dit jaarverslag 2024 is te lezen en ik citeer: *“Het Steunpunt bewindvoering is op vrijwillige basis ontstaan en uitgebouwd door de vrederechters, de advocatuur en de zorg- en welzijnssector. Tot op heden is er geen wettelijke verankering en is het bestaan gestoeld op de vrijwilligheid, de welwillendheid en het engagement van alle actoren.*

In het jaarverslag worden de juridische structuur en de financiële middelen voor het Steunpunt als aanbevelingen geformuleerd als aanbevelingen geformuleerd ten aanzien van de Minister van Justitie.

Het is in dat verband opvallend dat goede projecten die telkens vertrekken vanuit de basis en steunen op ervaring en expertise vanop het terrein niet sneller wetgevend worden verankerd zoals dat wel het geval is in Nederland.

Ook hier is een taak voor de Hoge Raad voor de Justitie weggelegd. Vanuit haar basisopdracht om justitie beter te maken voor de burger zal de Hoge Raad de nodige stappen ondernemen om dit ook zelf bij de Minister van Justitie, de Kamercommissie Justitie en andere beleidsmakers aan te kaarten.

Ik sluit af met de oproep U allen ertoe aan te zetten om, in afwachting van een – niet alleen nuttige, maar noodzakelijke - wettelijke verankering, dit uitstekend werk verder te zetten.

Drongen 10 maart 2026

Daniel Van den Bossche

Voorzitter van de Nederlandstalige advies- en onderzoekscommissie

Hoge Raad voor de Justitie
IJzerenkruisstraat 67, 1000 Brussel

📞 [+32 2 535 16 13](tel:+3225351613) 🌐 hrj.be 🐦 [@hrjcsj](https://twitter.com/hrjcsj)

